

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԱԿԱՆ

ԿՅԱՆՔԸ ԳՐԵՐԵՆ

Տարաբնույթ հետաքրքիր միջոցառումներով պայանավորված՝ մարդկային հոսքը երբեք չի դադարում դեպի ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի համայնքային ծրագրեր:

Կից չի ունենա. նա անկրկնելի է: Բանավիճող կողմերից մեկը՝ գրականագետ Հայկ Գրիգորյանը, մեջբերեց անգամ արհեստական բանականության պատասխանը, որը շատ դիպուկ ու հարիր է Թուֆանյանի համար:

Թանգարանի (տնօրեն՝ Լուսինե Գրիգորյան) նախաձեռնած միջոցառումների շղթան չի ընդհատվում, որի շնորհիվ նրա ցուցասրահը երբեք թափուր չի լինում:

Այս անգամ մեկը մյուսին հաջորդող միջոցառումները՝ մեծ գրողի ծննդյան 156-ամյակը, Գիրք նվիրելու տոնը, գրական բանավեճ, գրքի շնորհանդես և այլն, կրկին մարդաշատ էին դարձրել ցուցասրահն ու դահլիճը:

Ինչպես ընդգծում է թանգարանի տնօրեն Լուսինե Գրիգորյանը, այս տարի գրքառատ ու գրքաբեր է լինելու բոլորիս համար, որովհետև թանգարանի կողմից նախատեսված է հնտերակտիվ գրքեր հրատարակել Թուֆանյանի ընտանիքի մոդելի վերաբերյալ թե՛ մեծերի, թե՛ փոքրերի համար, նաև իրողություն դարձնել «Կյանքը գրեթե քն» ընթերցողների գրառումներով ստեղծվող ձեռագիր մատյանը:

Դահլիճում ծավալվող քննարկումը կրում էր «Դու քո ճամփեն գնա, քույրիկ, եվ թող լինի նա պայծառ: Ինձ մի ժպտա, ինձ մի սիրիր, ես ընկեր չեմ քեզ համար»:

Բանավիճակում էին բանասիրական գիտությունների թեկնածուներ, գրականագետներ Արթուրյանի Լիդիյայանն ու Հայկ Գրիգորյանը, որոնք ժամանակ չէին թողնում հարցերի և պատասխանների համար:

Այս անգամ մեկը մյուսին հաջորդող միջոցառումները՝ մեծ գրողի ծննդյան 156-ամյակը, Գիրք նվիրելու տոնը, գրական բանավեճ, գրքի շնորհանդես և այլն, կրկին մարդաշատ էին դարձրել ցուցասրահն ու դահլիճը:

Թանգարանի (տնօրեն՝ Լուսինե Գրիգորյան) նախաձեռնած միջոցառումների շղթան չի ընդհատվում, որի շնորհիվ նրա ցուցասրահը երբեք թափուր չի լինում:

Մտածելի ճիշտ՝ դատարկամտությունը, պիտի ասեն, որ ես հաճախ եմ իմ փոքր սրտով Ձեր գիրքը սկսում և փայփայում եմ այնպես, ինչպես ոչ ոք չի կարող Ձեզ փայփայել»:

Նամակները և պատասխանները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակներից մի վերջածանց է չափածո ոտանավորի՝ «Պարողիկա»: Այդ բանը չեմ հասկանում, չգիտեմ՝ գրելու ծննդ է, թե՞ բառ է, խնդրում եմ մի փոքր այդ մասին գրեք, ինձ բացատրեք»: Զանգավոր չէ, որ Նվարդ Թուֆանյանն այս պատասխանում նամակին պատասխանած չլինի:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

ՄԵՐ ԱՉՈՒՑԻՆ ՎԵՐՔԸ

Այս այն երջանակի գիրքն է, որ հայտնի է ընդունված: Եվ, ահա, այս տարի լրանում է այդ գրքի տպագրության, հայոց նոր գրականության սկզբնավորության 50-ամյակը: Մի հոյակապ, մի մեծ համազգային տոն կազմակերպելու, վեր արժարժելու, կենդանացնելու շատ նվիրական զգացմունքներ ու գաղափարներ, որոնցով ոգևորվել է մեր ժողովուրդը: Պետք է կատարել այդ մեծ տոնը, որ ինքնիշխանության կուրսնա բարոյական ահազան նշանակություն, և համատարած հայ ժողովրդի ընդհանուր ոգևորության, լավագույն հիշողությունների ու պայծառ հույսերի օրը կլինի: Այդ տեսակ օրեր շատ չեն լինում ժողովուրդների կյանքում: Պետք է տոնել»:

Մտածելի ճիշտ՝ դատարկամտությունը, պիտի ասեն, որ ես հաճախ եմ իմ փոքր սրտով Ձեր գիրքը սկսում և փայփայում եմ այնպես, ինչպես ոչ ոք չի կարող Ձեզ փայփայել»:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

Նամակները կամ շատ ամակագիրներ, որոնք հայտնում են, թե որքան մեծ է եղել Նվարդ Թուֆանյանի շրջապատը: Նամակներ կան, որ հիշեցնում են որպես փիլիսոփայական տրակտատներ: Դրանցից է, օրինակ՝ Աշոտ Յուզյանի «Ես և Նվարդ»-ը:

ՈՒՋՄԱՆԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

30-ԱՄՅԱ ՎԱՐԺԱՐԱՆՈՒՄ

Փետրվարի 15-ին լրացավ Արմավիր քաղաքում գործող Տիգրան Մեծի անվան ռազմամարզական հաստուկ վարժարանի հիմնադրման 30-ամյակը: Այդ առթիվ վարժարանում տեղի ունեցավ հանդիսավոր արարողություն: Ներկա էին վարժարանի հիմնադիր և երկար տարիների տնօրեն, Արցախյան բոլոր պատերազմների մասնակից, զնդապետ Կորյուն Ղուևաշյանը, ներկայիս տնօրեն, լեյտենանտ Լենդրուշ Ղուևաշյանը, ուսուցիչներ, ծնողներ, հյուրեր: Մինչ հանդիսավոր մասի սկսելը, հյուրերը ծանոթացան վարժարանի՝ վերջերս հիմնադրված ու կահավորված մարզադահլիճի պայմաններին, որտեղ մարզվում էին նաև «Ապագա զինվոր» դպրոցի սաները, որոնք իրենց տնօրեն Սամսոն Մուրադյանի հետ եկել էին մասնակցելու ռազմամարզական կրթօջախի տոնին: Վարժարանի ՄԿԱԳ փոխտնօրեն, լեյտենանտ Գարիկ Մելիքյանի հրամանով վարժարանի սաները, ըստ դասարան-վաշտերի, շարվեցին շարահրապարակում: Շարքում էին նաև «Ապագա զինվոր» դպրոցի սաները: Այնուհետև Գ. Մելիքյանը զեկուցեց տնօրեն Լենդրուշ Ղուևաշյանին, որ վարժարանի սաները շարված են հրապարակում և պատրաստ հան-

շարունակել են ռազմական գործը: 1997-1998 ուստարում վարժարանը կոչվել է Հայոց հզոր Տիգրան Մեծ արքայի անունով: Եվ արդեն 30 տարիների ընթացքում վարժարանը շատ շրջանավարտներ է կյանք ծանապարհել, ու շատերը դարձել են Հայոց բանակի սպա:

Ներկաներին ողջունեց ու օրվա առթիվ

շնորհավորեց զնդապետ Կորյուն Ղուևաշյանը: Ներկայացվեց վարժարանի անցած ճանապարհը: Նշվեց նաև՝ 35 տարի առաջ փետրվարի 15-ին է կազմավորվել «Մեծն Տիգրան» աշխարհագրային գունդը, որի հրամանատարներ են եղել Կ. Ղուևաշյանը, Արմենակ Արմենակյանը, շտաբի պետ՝ Ա. Աղաբաբյանը, Ս. Սարգսյանը, Ռ. Սիմոնյանը, Ս. Այվազյանը, Տ. Հարությունյանը: 1990-1992 թվականներին «Մեծն Տիգրան»-ի մարտական գործողությունները ղեկավարել է ռազմական խորհուրդը: Գնդից 32 ազատամարտիկ դարձել են Հավերժի ճամփորդ: Հայաստանի Հանրապետության «Մարտական խաչ» 1-ին աստիճանի շքանշանով պարգևատրվել են Ա. Արմենակյանը, որը սպանվեց 33 ԱԺ-ում 1999թ. հոկտեմբերի 27-ին և Տիգրան Սարգսյանը, որը զոհվել է 1991 թ. դեկտեմբերի 9-ին երբեջույն: Փետրվարի 15-ին նաև վարժարանի հիմնադիր Կ. Ղուևաշյանի ծննդյան օրն էր: Կ. Ղուևաշյանը պատմեց, որ սկզբնական շրջանում եղել են դժվարություններ, բայց կարողացել է հաղթահարել: Այսօր էլ կան խոչընդոտներ, բայց հաղթահարվում են: Նախնական զինվորական պատրաստություն առարկան վարժարանում դասավանդվել է հիմնադրման առաջին օրվանից, և նույն առարկան սկսել են դասավանդել 33 և Արցախի հանրակրթական դպրոցներում: Նա կարևորեց այն հանգամանքը, որ Տիգրան Մեծի անվան վարժարանի սաները պատվով են կատարում իրենց պարտականությունն արդեն հայոց բանակում՝ անկախ շարքային են, թե սպա: Վարժարանում շատ են նաև աղջիկները՝ պատրաստ հետագայում շարունակել զինվորական կյանքը:

Եղան ելույթներ նաև ծնողների կողմից: Բոլորն էլ գոհ են վարժարանի գործունեությունից, անձնակազմից:

Ներկաներին ողջունեց նաև վարժարանի ներկայիս տնօրեն, լեյտենանտ Լենդրուշ Ղուևաշյանը: Նա ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության ենթակայությամբ գործող կրթօջախը տնօրինում է 2021 թվականից՝ փոխարինելով հորը, որ վարժարանը հիմնել է 1995 թվականին: Այժմ վարժարանի 8-12-րդ դասարաններում սովորում են 100-ից ավելի սաներ: Բոլորը, անկախ բնակության վայրից, բնակվում են վարժարանի տարածքում՝ ապահովված բնակելի պայմաններով, սննդով, համազգեստով և ամենակարևորը՝ հայեցի դաստիարակությամբ և ուսումով: Սաների նկատմամբ ցուցաբերվում է ծնողական վերաբերմունք տնօրենության ու մանկավարժների կողմից: Բացի հանրակրթական ծրագրից, վարժարանի սաները սովորում են նաև ազգային պար, ծրագրավորում, թուրքերեն, ավիոմոդելների պատրաստում: Շրջանավարտների 60-80 տոկոսը շարունակում է ռազմական

րը, կատարվեց նաև ռազմական պար: Վարժարանի տնօրենության կողմից շուրջ 50 սան պարգևատրվեց պատվոգրով ու ծնողներին ուղղված շնորհակալական մամուլներով: 5 սան՝ Կարեն Խաչատրյանը, Վահրամ Ղազարյանը, Անահիտ Խաչատրյանը, Եղիազար Ղազարյանը և Ալեն Ղազարյանը, պարգևատրվեցին «Տիգրան Մեծ» մեդալով:

Տոնական միջոցառումն ավարտվեց դարձյալ շարային վարժությամբ:

Հանդիսավոր մասից հետո զրուցեցի վարժարանի սաների, նրանց ծնողների հետ: Վաշտի հրամանատար Անի Եղիազարյանը 12-րդ դասարանում է սովորում, արժանացավ պատվոգրի: Ասաց՝ շարունակելու է ռազմական գործը: Հանդիպեցի նաև նախկին քաշաթաղցիների, ովքեր ուսում են ստանում այս վարժարանում: Սարգիս Իսրայելյանն ու Սուրեն Հակոբյանը սովորում են 8-րդ դասարանում: Շարունակելու են մինչև վերջ և հավաստիացրին՝ զինվորական են դառնալու: Սուրենը ծնվել է Բերձորում, բազմազավակ ընտանիքից է: Վարժարանի փոխտնօրեն Գարիկ Մելիքյանը երկար տարիներ բնակվում էր Քաշաթաղի շրջկենտրոն Բերձորում, հիմնականում զբաղված էր մատաղ սերնդի հետ՝ ռազմամարզահայրենասիրական ճամբարներ կազմակերպելով և այլ միջոցառումներով: Քաշաթաղի շրջանում միասին շատ արշավներ ենք կազմակերպել, մշակութային ու ինտելեկտուալ մրցույթներ, խաղեր: Այժմ աշխատում է այստեղ՝ շարունակելով իր գործը: Վերջերս նրա ուղեկցությամբ վարժարանի սաներն այցելեցին Երևանի «Թեքեյան կենտրոն», որտեղ բացվել է իմ հեղինակած լուսանկարների ցուցահանդեսը՝ նվիրված Հայոց բանակի օրվան: Տոնական միջոցառումից հետո վարժարանի սաները ծնողների ուղեկցությամբ տուն գնացին. շաբաթ և կիրակի օրերին ազատ են:

դիսավոր արարողության: Դրոշակակիրների ջոկը հրապարակ բերեց ՀՀ Եռագույնը և վարժարանի դրոշը: Հնչեց ՀՀ օրհներգը, եղավ լուծյան թուպ: Վարժարանի պատմությունը ներկայացրեց վարժարանի աշխատակից Շ. Սարգսյանը:

1995 թվականին Արցախյան պատերազմի հաղթական ավարտից հետո Հոկտեմբերյան քաղաքում, Կ. Ղուևաշյանի նախաձեռնությամբ ու ՀՀ կրթության նախարարության աջակցությամբ, հիմնվել է նախնական զինվորական պատրաստության ճամբար-կենտրոն, որն էլ մեկ տարի անց վերածվում է վարժարանի: Առաջին 25 սաներից 23-ը դարձել են Հայոց բանակի սպա: Հետագայում էլ վարժարանի շատ շրջանավարտներ

կրթությունը: Այսօր Հայոց բանակում իրենց շրջանավարտներից շատ կան: Տնօրենը ցավով տեղեկացրեց, որ Արցախյան 44-օրյա պատերազմի ժամանակ 26 շրջանավարտ է զոհվել, կան վիրավորներ:

Հյուրերի շարքում էր վարժարանի նախկին սան, այժմ Իջևանի տարածքային պաշտպանության բրիգադի ՀՀՍ ծառայությունների պետ, մայոր Արտյոմ Մաթևոսյանը: Իր շնորհավորական խոսքում նա կարևորեց վարժարանի դերը Հայոց բանակի համար՝ հավելելով՝ հենց այստեղ ստացած կրթությունն է իրեն հասցրել մայրիկ կոչման:

Ցուցադրական ելույթով հանդես եկան վարժարանի հաստուկ ջոկատի մարտիկներ:

Զոհրաբ ԸՈՋՈՑԱՆ

ՆԿԻՐՎԱԾ՝ ԶՈՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԾՆԵՂՅԱՆ 160- ԱՄՅԱԿԻՆ

«Երբ ցեղն է գործում, Գարահիսարցի մի հյուսն դառնում է Անդրանիկ և Սեբաստացի մի շինական՝ Մուրադ»:
Գարեգին Նժդեհ

Փետրվարի 25-ին Զորավար Անդրանիկի ծննդյան 160-ամյակի առթիվ երևանում՝ Հայաստանի կույրերի միավորման «Սոկրատ Շահնագարյանի անվան մշակույթի տուն» ՄՊ ընկերության դահլիճում, տեղի ունեցավ հանդիսավոր երեկո: Ոգևորող այս միջոցառումը կազմակերպվել էր «Վահագն» ռազմահայրենասիրական բարեգործական հասարակական կազմակերպության (ՌԻԲՀԿ) հիմնադիր-նախագահ Կարապետ Կարապետյանի (Մորուք Կարո) նախաձեռնությամբ ու ջանքերի շնորհիվ: Միջոցառումն սկսվեց ողջույնի խոսքով:

Հանդիսավար Աննա Կոստանյանը, որը մշտապես մնան միջոցառումներ է վարում և հաճախ «Վահագն»-ի հետ է, դիմեց ներկաներին. «Ողջունում են բոլորիդ, Հայրենիք, Զինվոր, Հերոս գաղափարները կարևորող, կորուստների մորմոքով տառապող, կյանքի իրական արժեքները գնահատող հարգարժան հյուրեր, զինվորականներ, սիրելի՛ հերոսածին մայրեր, այսօր պաշտանմունքի և մեծարման օր է. ծննդյան տոնն է ուղիղ 160 տարի առաջ հենց այս օրն Արևմտյան Հայաստանի Շապին Գարահիսար քաղաքում Օզանյանների

ընտանիքում ծնված Անդրանիկ Օզանյանի: Անդրանիկի պատգամներով ապրող երևելի հայորդիների շնորհիվ էլ չի մոռացվում մեր

գաղափարի հզոր մարտիկների, ազգային դեմքերի, մեր օրեր հասած արդեն հերոսի կոչումների արժանի քաջազունների հիշատակը»: Իր խոսքում Ա. Կոստանյանը տեղեկացրեց նաև՝ 12 տարի առաջ նույն օրը հիմնադրվել է «Վահագն» ՌԻԲՀԿ-ն: Կարևորեց նաև Կարո Կարապետյանի դերը, որը մշտապես ապրելով Անդրանիկի գաղափարներով, հատկապես՝ «Ամեն օր գլուխներդ բարձին դնելուց եւ քնանալուց առաջ, յիշէ, թէ այդ օրը ինչ էր արել ձեր ազգի համար» լեզբնդար ասույթով, կարողացել է մի հարկի տակ բերել այն հայրենակիցներին, որոնք քաջատեղյակ են հայրենիքում կատարվող անցուդարձից և արժևորում են անդրանիկյան գաղափարները:

ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՏԱՐԵՂՈՒԹՅՈՒՆ

35 ՏԱՐԿԱ ՊԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԱՆԵՐՈՒՄ

Մարող երկիր մուտքով վրա բնակվում է գրեթե 200 000 տարի, և այս ամբողջ ընթացքն ուղեկցվել է գոյության պայքարով: Հայկական լեռնաշխարհում հայ ժողովուրդը բնակվում է հազարավոր տարիներ: Նա այս իրավունքն ունի ի ծնե և միշտ այն պահպանելու պայքարի մեջ է: Այսպիսով, կարելի է ասել, որ հայ ժողովրդի գոյամարտը, որը սկսվել է դեռևս Հայկ Նահապետի օրոք, բնականոն կերպով հիմք է հանդիսացել Հայոց բանակի ստեղծմանը: Մենք 2025թ. նշում ենք Հայաստանի 3-րդ Հանրապետության բանակի կազմավորման 33-ամյակը: Հայկական բանակը մինչ օրս պահպանում է Հայկ Նահապետի օրոք ձևավորված ավանդույթը, այն է՝ ազգովի բանակ լինելը: Սա ըստ պահանջի ձևավորված ավանդույթն է և մեր պետականության պահպանման միակ գրավակալն է:

Հայոց բանակին է նվիրված «Թեքեյան կենտրոն»-ում փետրվարի 7-ին բացված «Ազգը՝ բանակ» խորագրով լուսանկարների ցուցահանդեսը: Լուսանկարների հեղինակը հայրս է՝ Ջոհրաբ Ընթյաճը՝ լուսանկարիչ, լրագրող, ազատամարտիկ: Հայրս տարիներ շարունակ անշահախնդրորեն նվիրվել է Արցախում, հատկապես Քաշաթաղի շրջանում հայոց հազարամյա ժառանգության բացահայտմանն ու լուսաբանմանը: Չլինելով մասնագիտությամբ պատմաբան կամ հնագետ՝ տիրապետում է հսկայական գիտելիքների մեր պատմության և ճարտարապետական հուշարձանների մասին: Ինձ հաճախ են հարցնում՝ որտեղի՞ց է գալիս սերը դեպի հայկական ամեն ինչ: Շինական պապս մեծ սեր ուներ հայ գրականության նկատմամբ, հատկապես շատ էր սիրում պատմավեպեր, և կարդալով Գ. Դեմիրճյանի «Վարդանանք»-ը, որոշում է իր երկրորդ որդուն կոչել Վարդան Մամիկոնյանի գավակի պատվին՝ Ջոհրաբ: Հորս պապը հեքիաթասաց է եղել, հայրիկը հաճախ է հիշում Գեորգի պապի պատմությունները ցուրտ ձմռանը, երբ ամբողջ գյուղը հավաքվում էր և լսում նրա հեքիաթները բաջերի և նրանց քաջագործությունների մասին: Գուցե հենց սա է եղել հայրիկիս անսահման սիրո պատճառը դեպի իր հայրենիքը, իր մշակույթը, չնայած որ ստացել է բացառապես խորհրդային գաղափարախոսությամբ կրթություն: Պետք է նշեն նաև՝ դեռ վաղ տարիքից հետաքրքրված է եղել լուսանկարչությամբ և երբ մեծ եղբորից նվեր է ստացել իր առաջին լուսանկարչական ապարատը, սկսել է վավերագրել այն ամենը, ինչ իրեն հետաքրքրել է և համարել է կարևոր:

Մասնակիցը լինելով 1988 թվականին սկսված Արցախյան շարժմանը, այնուհետև Արցախյան ազատագրական պատերազմին, հետագայում բնակություն հաստատելով Արցախի նորաստեղծ հանրապետության Քաշաթաղի շրջանի Բերձոր քաղաքում և մշտապես պահպանելով կապը Արցախի Պաշտպանության բանակի հետ՝ կուտակել է առեղծված արխիվ:

Այս արխիվի մի փոքր մասն է ներկայացված ցուցահանդեսում, որի բացումն սկսվեց Արարատյան Հայրապետական թեմի ներկայացուցիչ Տեր Զենոն քահանա Բարսեղյանի խոսքով: Նա հյուրերին փոխանցեց Արարատյան թեմի առաջնորդ Տեր Նավասարդ արքեպիսկոպոս Կոնյանի հայրական օրհնությունը և աղոթքը հայոց աշխարհին ու հայ զինվորին: Այնուհետև ասաց, որ նկարները դիտելիս հիշեց Ջերմուկյան դեպքերի

ընթացքում Սուրբ Աննա եկեղեցուն տեղի ունեցած մի պատմություն: Մի կին, դառնադի արտասվելով, քահանային ասել է, որ ոչ թե լաց է լինում իր զավակի ապահովության համար, այլ Աստուծոց ոգի է խնդրում, որ իր զավակը կարողանա քաջություն գտնել պայքարելու և մաքառելու հայրենիքի համար, չնահանջելու: Օրեր անց, երբ նորից հանդիպում է կնոջը, իմանում է, որ զավակը

զոհվել է: Այս անգամ մայրը աղոթում էր Աստուծու, որ իր որդու՝ սահմանի այն կողմում մնացած մարմինը ստանա: Այս կնոջ կերպարը հոգևորականը նույնացրեց Մայր Հայաստանի արձանի խորհրդի հետ: Այդ կինը հայ մոր օրինակելի կերպար է, որ դաստիարակել էր հայրենիքի պաշտպանի: Նշեց՝ մենք պետք է ամուր պահենք մեր՝ Քրիստոսով սրբացած հայրենիքը: Խոսքն

ավարտեց Տերունական աղոթքով:

Բացման խոսքով հանդես եկավ «Թեքեյան կենտրոն» հիմնադրամի տնօրեն Արմեն Ծուլիկյանը: Նշեց, որ Ջոհրաբ Ընթյաճի հետ բարեկամներ են այն ժամանակներից ի վեր, երբ Բերձորի թիվ 1 միջնակարգ դպրոցը վերանվանվեց Վահան Թեքեյանի անունով, և սկսվեց սերտ համագործակցություն կենտրոնի հետ: Փաստելով, որ ներկաների մեջ չկա մեկը, որը ծանոթ չէ լուսանկարների հեղինակին, այնուամենայնիվ մի փոքր ներկայացրեց նրան: Նախ նշեց Ջ. Ընթյաճի բազմակողմանի հետաքրքրություններն ու զբաղմունքները. հմուտ լրագրող, խմբագիր, լուսանկարիչ, մանկավարժ, հետազոտող, ազատամարտիկ և հայրենիքի զինվոր: Այս բոլորը միավորվում է նրա մարդկային տեսակի մեջ՝ իր գործի նվիրյալ, աշխատասեր, սկզբունքային և բժախնդիր մարդ, ով մինևույն ժամանակ շատ համեստ է: Նախկին ցուցահանդեսներում ներկայացվող ռդպես մեր պատմամշակութային հուշարձանների գիտակ և բացահայտող, որը երևելի մասնագետների հետ մասնակցել է մի շարք գիտարշավների և դրանց ընթացքում ստեղծել է ոչ միայն մասնագիտական, այլ նաև գեղագիտական բարձրաճաշակ լուսանկարներ, այս անգամ ներկայացնում է այլ կերպարով: Այս ցուցահանդեսը մարդ-

կանց մասին է, որոնք, լինելով թե՛ զինվորական, թե՛ շինական, մեծ թե՛ փոքր, մասնակցել են իրենց հայրենիքի պաշտպանությանը: Նշեց, որ ներկաներից շատերը կարող են լուսանկարներում տեսնել իրենց ընկերներին, ընտանիքի անդամներին, ծանոթների, հենց իրենց:

Ցուցահանդեսի նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքում ունեցած գրույցների ժամանակ Ա. Ծուլիկյանն ու Ջ. Ընթյաճը բազմաթիվ ընդհանուր ընկերների և ծանոթ մարդկանց են հիշել, և ցավով նկատել, որ նրանցից շատերն այժմ չկան. ոմանք զոհվել են Արցախյան ազատագրական պատերազմում, ոմանք՝ համեմատաբար «խաղաղ» ժամանակներում: Ա. Ծուլիկյանը հիշատակեց մեկ տարի առաջ անմահության ճամփան բռնած ազատամարտիկ, մտավորական Գագիկ Գինոսյանին, որի ջանքերի շնորհիվ հայկա-

կան ազգագրական ռազմապարն այսօր դարձել է Հայոց բանակի գաղափարական բաղադրիչը, հայ պարը տարածվել է Հայաստանում և դրա սահմաններից դուրս ապրող հայերի մեջ, և այս երևույթն իր տեսակով և ազգ-բանակի գաղափարի մաս է: Ցուցահանդեսում լուսանկարների շարք է նվիրել Ջ. Ընթյաճը երևելի հայրորդուն: Ա. Ծուլիկյանի խնդրանքով ներկաները մեկ րոպե լռությամբ հարգեցին մեր բոլոր Անմահ քաջերի հիշատակը: Շարունակելով խոսքը՝ Ա. Ծուլիկյանը կարևորեց Հայոց բանակի գոյությունը: Նշեց, որ աշխարհում շատ ազգեր կան, որոնք դարձել են շարունակ պատերազմական դրության մեջ են, սակայն նրանց բոլորին միավորում է ազատ լինելու համար ազգովի պայքարի դուրս գալու վճռականությունը, ուստի շատ կարևոր է, որ մասն տեսակ ուժը կառավարվի հմուտ ռազմական գործիչների կողմից. բանակը չպետք է վստահել անփույթ, եսասեր և շահամոլ մարդկանց, առավել ևս՝ ապագային: Բանակը պետք է լինի յուրաքանչյուր հայ ընտանիքի հավատամքը, քանի որ այն մեր խաղաղության միակ գրավակալն է, մենք պարտադրված ենք ազգ-բանակ դառնալ, որպեսզի իրականացնենք մեր ազգային երազանքները: Ա. Ծուլիկյանը ապա խոսքը փոխանցեց ցուցահանդեսի հեղինակին:

Ջ. Ընթյաճը ողջունեց ներկաներին և շնորհակալություն հայտնեց Ա. Ծուլիկյանին և «Թեքեյան» կենտրոնին՝ մշտապես աջակցելու համար նման միջոցառումները, կարոտով հիշեց այն տարիները, երբ Բերձորի համար 1 դպրոցի աշակերտները մեծ խանդավառությամբ մասնակցում էին թեքեյանական օլիմպիադաներին: Անդրադառնալով ցուցահանդեսին՝ նշեց, որ չնայած այս տարի տոնում ենք մեր բանակի 33-ամյակը, սակայն Հայոց բանակը 33 և կրկնակի դարի պատմություն ունի: Հայոց բանակի մասին հիշատակվում է նույնիսկ Աստվածաշնչում, երբ Աստված ասում է՝ գնացե՛ք և կանչե՛ք թորոզմաց տան զինվորներին, թող գան ճնշեն այդ անօրեններին: Այնպես որ, հայկական բանակը եղել է, կա ու կլինի: Իսկ ցուցահանդեսին անդրադառնա-

լով՝ ասաց, որ երբ 1988 թվականին սկսվեց Արցախյան շարժումը, բոլորին պարզ էր՝ այն մեծ թափ է հավաքելու, պետք է պատրաստվել պայքարի, քանի որ ոչ ոք հենց այնպես Արցախը մեզ չի նվիրելու: Այսպիսով ստեղծվեցին բազմաթիվ ռազմական ջոկատներ, օրինակ՝ Հայոց ազգային բանակը՝ ՅԱԲ-ը, Անկախության բանակը և այլ բանակներ, գորամիավորումներ: Ստեղծվեց Բերձորի ինքնապաշտպանական խորհուրդը: Այս խորհրդի կազմում էլ 1989թ. օգոստոսից մեկնեց Բերձորը և այնտեղ էլ սկսեց լուսանկարել մարտական գործողությունները, հանդես գալ լրատվությամբ: 1996 թվականին տեղափոխվել է Արցախի Քաշաթաղի շրջանի Բերձոր քաղաք, որտեղ սկզբում լինելով կրթական համակարգում, այնուհետև դառնալով շրջանային թերթի գլխավոր խմբագիրը, մշտապես փորձել է լինել բանակի կողքին: Ջ. Ընթյաճը նշեց, որ ոչ միայն ինքը, այլև ամբողջ Քաշաթաղի շրջանը մշտապես սերտ կապի մեջ է եղել Արցախի Պաշտպանության բանակի հետ: Միշտ կազմակերպվել են այցելություններ գորամասեր: Շրջանը իր կամավորական ջոկատներով մասնակցել է բոլոր մարտական գործողություններին թե՛ 2014թ. օգոստոսին, թե՛ 2016թ. քառօրյա պատերազմին, թե՛ 2020 թվականին: Նա նշեց, որ 2014 թվականին կամավորականների ջոկատի մեկնելը լավ կհիշի այն ժամանակ Քաշաթաղի շրջանի զինկոմ Սայաթ Լոքյանը, որը նաև ներկա էր միջոցառմանը: Ջ. Ընթյաճը հատկապես նշեց, թե ինչ ոգևորությամբ և ուրախությամբ էին դիրքերի տղաները կարդում քաշաթաղցի դպրոցականների նամակները, ոմանք նույնիսկ հետագայում կապվում էին իրենց նամակ գրած երեխաների հետ:

Ցուցահանդեսում ներկայացված են այս ամբողջ ընթացքի՝ 1989-2024 թվականներին արված լուսանկարներ: Լուսանկարներից յուրաքանչյուրն ունի իր պատմությունը, ոչ մի պատահական կադր: Որոշները ծանր հուշով է ներկայացնում, որոշները՝ քաղցր հիշողությամբ: Օրինակ՝ 1990թ. Բերձորի շին շեն գյուղի պաշտպանության ժամանակ նահատակված երևանցի հատուկչոկատային Վաղինակի մասին. «Առավոտյան դիրքերում լուսանկարեցի, երեկոյան... համալրեց Լուսե բանակի շարքերը»: Նույն գյուղից Վարսենիկ մայրիկին հիշում է որպես Հայ մոր խորհրդանիշ, որի օրհնանքով են միշտ բարձրացել գյուղի պաշտպանական դիրքե-

րը: Լուսանկարների դեմքերից շատերն այժմ մեզ հետ չեն, սակայն նրանց արած գործերի մասին մինչ օրս խոսվում է հիացմունքով:

Ցուցադրությունում մի հատված էլ նվիրված է 2020թ. պատերազմից հետո ստեղծված ռազմամարդկական կառույցների գործունեությանը, որոնց հետ համագործակցում է հայրս և առավել է կարևորում նոր սերնդի դերը մեր բանակի կյանքում:

ԱՐՑԱՆՅԱՆ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

35 ՏԱՐԿԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՄ

Կան կադրեր նաև 2020թ. 44-օրյա պատերազմի օրերին Բերձորի իրադարձությունների մասին:

Բացման արարողության ժամանակ ազգային երգով ու ռազմապարերով ներկայացան Երևանի Պեյո Յավորովի անվան համար 131 դպրոցի (տնօրեն՝ Նաիրա Զաքարյան) սաները՝ պարուսույց Ջեփյու Ռոլվայթի հետ: Դպ-

սին: Իր ֆեյսբուքյան գրառման մեջ նշում է. «Լուսանկարներում Արցախյան բոլոր պատերազմների ազատամարտիկներն են: Ի դեպ, նրանցից շատերը զոհվել են: Ցուցահանդեսն առերեսում էր խղճի, անցյալի ու նոր տեսիլքների: Շնորհակալություն լրագրող, ազատամարտիկ, մտավորական Ջոհրաբ Ըռքոյանին»:

Յ. Գ. Ֆեյսբուքյան գրառումներով են հանդես եկել նաև շատերը՝ գնահատելով արված հսկայական աշխատանքը: Նշել են Ջ. Ըռքոյանի վավերագրական աշխատանքի կարևորությունը, որի շնորհիվ հետագա սերունդները պետք է ծանոթանան հատկապես Քաշաթաղի պատմությանը: Քաշաթաղիցիների գրառումները հատկապես հուզիչ են, ովքեր գնահատում են հեղինակի մարդկային որակները՝ նրան կոչելով նույնիսկ Քաշաթաղի խորհրդանիշ:

րոցի կազմակերպիչ Մարիամ Ոսկանյանն ասաց, որ իրենց կրթօջախը պատահական դպրոց չի, որ ներկայացնում է այսօր, այստեղ է առաջինն ազգային երգի և երաժշտության ուսուցիչ եղել Գագիկ Գինոսյանը, և հենց իրենից են երեխաները և նրանց ուսուցչուհին սովորել պարերը, երգերը: Իրենց ելույթը մվիրեցին, ինչպես նշեց Մ. Ոսկանյանը, իրենց ընկեր Գագիկին:

«Փաստ է, որ ձեր կատարած աշխատանքը ապա-

Ցուցահանդեսին անդրադարձել են մի շարք լրատվականներ, անհատներ, ինչը գովելի է, քանի որ այժմ առավել կարևոր է հիշել և գնահատել Հայոց բանակի դերն ու վաստակը մեր պետականության կառուցման հարցում:

Արցախի ԿԳՄՍ նախկին նախարար Նարինե Աղաբալյանը, որը ներկա էր ցուցահանդեսի բացմանը, ասաց. «Այսօրվա խորհուրդն ինձ համար տղերքի աչքերին նորից նայելն ու զգաստանալն է: Պարտք ենք մեր տղերքին՝ իրենց թափած արյան համար ու պիտի վերադարձնենք նրանց պահած հայրենիքը: Լուսանկարները մեր փառավոր անցյալի, մաքառումի, մվիրվածության վկայությունն են և նա մեկ ապացույցն այն բանի, որ մեր ուժերին հավատալով և համախմբվելով՝ ունակ ենք պայքարելու և հաղթելու»:

ցույցն է մեր լինելության մասին: Եվ ապագայի հիմքը պիտի դառնա նոր պահանջների ու պայքարի: Ոչինչ չպիտի մոռացվի: Կեցցեք»:

Քաշաթաղի շրջանի Գանձա գյուղի նախկին ղեկավար Նարեկ Յովհաննիսյան.

«Հիասքանչ լրագրող, մեծատառով մարդ: Ես կասեի Քաշաթաղի խորհրդանիշ»:

Երևանի Աշտո Նավասարդյանի անվան թիվ 196 հիմնական դպրոցի տնօրեն Անուշ Նավասարդյան. «Մեծ վավերագիր եք, պարոն Ըռքոյան ջան: Հսկայական աշխատանք եք կատարել, ինչը ինֆորմացիայի մեծ աղբյուր է ներկա և ապագա սերունդների համար»:

Ցուցադրությունը շարունակվում է. այս օրերին ցուցասրահ են այցելում հատկապես դպրոցականները: Բացման օրը, բացի Պեյո Յավորովի անվան դպրոցի սաներից, ներկա էին նաև «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի լուսանկարչության բաժնի, ինչպես նաև՝ Արմավիրում գործող «Տիգրան Մեծ» ռազմամարզական վարժարանի սաները:

Վարսենիկ ԸՈՒՔՈՅԱՆ

ՆԿԻՐՎԱԾ ԶՈՐԱՎԱՐ ԱՆՊՐԱՆԻԿԻ ԾՆԵՂՅԱՆ 160- ԱՄՅԱԿԻՆ

Յ Անդրանիկի ազգային-հայրենասիրական մեկ այլ պատգամ նույնպես կարևորվել է այս միջոցառումին. «Յուրաքանչյուրի համար իր կուսակցությունն ազգը պետք է լինի», և ՀՀ-ում գործող տարբեր հասարակական կազմակերպություններ, ֆեդերացիաներ, անհատներ են մասնակից Ջորավարի ծննդյան օրվան մվիրված երեկոյի:

Մինչ երեկոյի սկսելը՝ Սորուք Կարոյի նախաձեռնությամբ եղանք եռաբլուրում, այցելեցինք Անդրանիկ Ջորավարի շիրմին, ծաղիկներ խոնարհեցինք, խնկարկեցինք: Դահլիճում դրոշմի մվիրված բառատողից հետո հնչեց ՀՀ Օրհներգը, և «Վահագն» ՌԻԲԻԿ-ում գործող մարզամշակութային խմբի սաները բեմ հանեցին ՀՀ և Արցախի պետական եռագույնները, ինչպես նաև միջոցառման մասնակից շուրջ երկու տասնյակ հասարակական կազմակերպությունների դրոշմերը: Միջոցառմանը մասնակցում էին նաև ծանաչված երգիչներ, մշակութային խմբեր: Առաջինը «Վահագնի ծնունդը» երգով հանդես եկավ երգիչ Արսեն Համբարյանը: Ցուցադրական ելույթներով ներկայաներին ոգևորեցին և «Վահագն» ՌԻԲԻԿ-ի սաները: Ոգևորիչ էին նաև երգիչ Արմեն Դանիելյանի կատարած «Մուշ երգիր...» և այլ երգերը՝ պարակցությամբ «Վալենս» պարային համույթի (գեղարվեստական ղեկավար՝ Վահագն Գասպարյան): Նշվեց նաև, որ Ջորավար Անդրանիկը քիչ բացառություններից է, որն իր ողջության օրոք դարձել է վիպասների, լեգենդների, առասպելների թեմա, հարյուրից ավելի երգերի հերոս: Սակայն կային կուսակցություններ, քաղաքական գործիչներ, որ չէին ներում դա:

Սորուք Կարո Կարապետյանի հետաքրքիր մեկնաբանությամբ ստեղծված «Իշխանի շղթա»-ն ինչ-որ ժամանակով հանձնվել է մեր երկրում ապրող այն արժանավոր հայերին, հերոսների ընտանիքներին, մշակույթը բարձր պահող, բանակի մարտունակությունը պահպանող այն երևելիներին, որոնք իրապես գնահատել են մեր լինելությունը և մեծածավալ աշխատանքներ են տարել տարբեր բնագավառներում: Բեմ բարձրացան այդ պատվին արժանացածներ, նրանց շարքում նաև՝ տողերիս հեղինակը: Եվ

Անդրանիկ Ջորավարի մասին ներկայացրեց պատմաբան, գրող Կարո Վարդանյանը: Բարձր գնահատելով Ջորավարի դերը հայոց պատմության մեջ՝ կարևորեց այն հանգամանքը, որ շատերը քննադատաբար են վերաբերվում Անդրանիկին, որ, իբր, խռոված գնաց հայրենիքից: Ըստ պատմաբանի՝ նա գնաց, որ եղբայրասպան կռիվներ չլինեին: «Դահլիճում ամենացանկալի և կարևորը հյուրերի շարքերում նստած են Սոսե մայրիկների պես հայ կանայք, որոնք իրենց ամուսիններին և զավակներին կորցնելուց հետո, թեկուզ անդադար արցունքով շղարշված աչքերով, բայց հպարտությամբ են քայլում առաջ՝ իրենց հարազատների կիսատ թողած գործերը շարունակելու, գաղափարները կյանքի կոչելու նպատակով»,- նշեց հաղորդավարը, և եղավ լռության թուփ: Հուզմունքով լի էր արմատներով մշեցի, իսպանաբանակ հայ հայտնի տեմոն եվրոպական մի շարք օպերաների մենակատար, «Գյումրի ոսկյա զինանշան» մեղալակիր, միջազգային բազմաթիվ փառատոների մրցանակակիր, «Վահագն գործության ռազմի աստված» ոսկյա շքանշանի արժանացած Վահրամ Թաղևոսյանի՝ Վանո Թաղեյի «Մայր» երգի կատարումը: Խոսվեց նաև Անդրանիկի անձնական իրերը տարբեր թանգարաններում պահվելու մասին: Ռազմա-հայրենասիրական երգերի կատարումով հանդես եկան նաև երգիչ Գրիգոր Համբարյանը, Գուսան Հայկազունը, «Հայ լսող» դուետի երկվորյակ եղբայրներ Վարդան և Տիգրան Թաղևոսյանները:

շղթան փոխանցվեց հերթական արժանի հային: Եղավ նաև պարզների հանձնում: «Անդրանիկի արժիվներ» ռազմահայրենասիրական ՀԿ հիմնադիր նախագահ, «Անդրանիկ» կամավորական ջոկատի հրամանատար Անդրանիկ Հարությունյանը մեղալներ հանձնեց իր ղեկավարած ջոկատի մարտիկներին: ՀՀ վաստակավոր մարզիչ, մանկավարժական գիտությունների դոցենտ, Հայաստանի պատերիֆոտիզի ֆեդերացիայի նախագահ, միջազգային պատերիֆոտիզի միության նախագահ Գագիկ Սարոյանը գավաթ և մեդալ հանձնեց Սորուք Կարոյին: Անդրանիկ Ջորավարի մասին ներկայացրեց նաև երիտասարդ պատմաբան Գոռ Ղազարյանը: Եղան այլ ելույթներ:

Երեկոն ավարտվեց ռազմահայրենասիրական երգերի, ազգագրական պարերի կատարումներով ու Ամենայն հայոց բանաստեղծի՝ Անդրանիկի մտերիմ Թումանյանի «Հայրենիքիս հետ» բանաստեղծությամբ.

- Ու պիտի գա հանուր կյանքի արշալույսը վառ հագած,
- Հազար-հազար լուսապայծառ հոգիներով ծառագած,
- Ու երկնահաս քո բարձունքին, Արարատի սուրբ լանջին,
- Կենսաժըպիտ իր շողերը պիտի ժըպտան առաջին,
- Ու պոետներ, որ չեն պղծել իրենց շուրթերն անեծքով,
- Պիտի գովեն քո նոր կյանքը նոր երգերով, նոր խոսքով,
- Ու պիտի գա հանուր կյանքի արշալույսը վառ հագած,
- Հազար-հազար լուսապայծառ հոգիներով ծառագած,
- Ու երկնահաս քո բարձունքին, Արարատի սուրբ լանջին,
- Կենսաժըպիտ իր շողերը պիտի ժըպտան առաջին,
- Ու պոետներ, որ չեն պղծել իրենց շուրթերն անեծքով,
- Պիտի գովեն քո նոր կյանքը նոր երգերով, նոր խոսքով,
- Իմ նո՛ր հայրենիք, Հըզո՛ր հայրենիք...

Զ. ԸՈՒՔՈՅԱՆ

